

Marga Reimer

Az üres nevek problémája

1. A probléma meghatározása

Vegyük szemügyre a következő lehetséges párbeszédet:

A: Mi az a Vulkánusz?

B: Vulkánusz egy bolygó a Merkúr és a Nap között.

C: Nem, az nem lehet. Vulkánusz nem létezik.

Intuíciónkra hagyatkozva *A* kérdését teljesen szokványosnak találjuk, úgy tűnik, hogy a kérdés Vulkánusz mibenlétére vonatkozik.¹ Mivel *B* válasza *A* kérdésére értelmes, ám hamis, intuitíve úgy gondolhatjuk, hogy *C* kijelentése egyszerre értelmes és igaz is.

A kortárs szemantika képviselői különös figyelmet szentelnek az ehhez hasonló intuícióknak, mivel olyasmit vélnek bennük felfedezni, ami szöges ellentétben áll a jelenleg igen népszerű millianizmus tanításaival. E tanítás szerint egy tulajdonnév jelentése (vagy 'szemantikai értéke') megegyezik a viselőjével. Tegyük fel, hogy kombináljuk a millianizmust azzal az általánosan elfogadott nézettel, mely szerint a kijelentő mondatok *propozíciókat* fejeznek ki. Az így kapott eredmény alapján kijelenthetjük, hogy a tulajdonnevek *kizárólag* viselőjükkel járulnak

¹ A XIX. század egyik csillagásza, Leverrier, azt feltételezte, hogy a Merkúr keringésében tapasztalható rendellenességeket egy a Merkúr és a Nap között elhelyezkedő bolygó okozza. A feltételezett bolygót Vulcannak nevezte el. Később azonban kiderült, hogy ilyen bolygó nem létezik.

hozzá a kijelentő mondatok által kifejezett propozíciókhoz. A 'Kripke filozófus' mondatban a 'Kripke' név például *magát a nevezett személyt* képviseli a mondat által kifejezett propozícióban.

De mit gondoljunk az úgynevezett 'üres' nevekről, az olyan nevekről, mint például 'Vulkánusz', 'Mikulás' vagy 'Sherlock Holmes'? Általában azt tartják, hogy az ilyen neveknek nincs viselőjük, így nem is referálnak semmire. Tegyük fel, hogy ez a vélemény helyes.² Így a millianizmus szerint ezek a nevek nem rendelkeznek szemantikai értékkel. Ebből következően semmivel sem járulnak hozzá a mondatok által kifejezett propozíciókhoz. Vajon mit kezdenek ekkor a milliánusok azzal az intuícióval, mely azt sugallja, hogy *B* és *C* igazságtartalommal rendelkező, értelmes propozíciókkal válaszol *A* kérdésére?

Ezt a problémát 'az intuíció problémájának' nevezhetnénk, hiszen arra készíti a milliánusokat, hogy adjanak magyarázatot azokra az intuíciókra, amelyek ellentmondanak az üres nevek általuk képviselt felfogásának. Ha a millianizmus felfogása valóban helyes, az üres neveknek nincs jelentése. Ebből arra következtethetünk, hogy az üres neveket tartalmazó mondatoknak sincsen jelentése, legalábbis, az ilyen mondatok nem hordoznak igazságértéket. Intuícióink viszont azt sugallják, hogy az ilyen mondatok jelentenek valamit és igazságértéket is hordoznak. Vajon hogyan vélekedjenek a milliánusok ezekről az intuíciókról?

² Salmon (1998) álláspontjának elemzése közben látni fogjuk, hogy ez az előfeltevés megkérdőjelezhető.

Az intuíció problémája összefügg egy további kérdéssel. A milliánusoknak meg kell határozniuk, hogy milyen proposíciókat fejezhetnek ki az üres neveket tartalmazó mondatok. Ezt a problémát nevezhetnénk 'a kifejezett proposíció problémájának'. Itt valóban 'problémáról' van szó, nem magától értetődő ugyanis, hogy a milliánusoknak hogyan kell meghatározniuk a kérdéses proposíciókat (és a proposíciókhoz tartozó igazságfeltételeket). Általánosan fogalmazva, a (nem üres) neveket tartalmazó szubjektum-predikátum formájú mondatok úgynevezett 'szinguláris' proposíciókat fejeznek ki. E proposíciók konstituensként tartalmazzák a nevek viselőit. A proposíciók létét elfogadó milliánusok többnyire így vélekednek. Az ilyen proposíciók a név viselőjének és a tárgyhoz vagy személyhez tartozó tulajdonság rendezett párosaiként foghatóak fel. Ennek megfelelően az (1) által kifejezett proposíciót (2) reprezentálja:

- (1) Kripke filozófus.
- (2) <Kripke, filozófusnak-lenni>

Ha Kripke filozófus, ez a proposíció igaz.

De mi történik akkor, ha egy név üres, ha nincs viselője? Ilyen esetekben hogyan határozza meg a milliánus a kifejezett proposíciót – ha beszélhetünk egyáltalán ilyenkor proposícióról? Ha ilyen esetben létezik proposíció, akkor milyen igazságfeltételekkel kell számolnunk?

Itt nyilvánvalóan két *különböző* problémáról van szó. 'Az intuíció problémája' arra készíti a milliánusokat, hogy egyeztessék össze az üres neveket tartalmazó mondatok intuitív igazságtartalmát azzal a nézettel, amely azt állítja, hogy az üres neveknek nincs proposíciós tartalma. 'A kifejezett proposíció problémája' az üres neveket tartalmazó

mondatok propozícióinak meghatározására és a propozíciókhoz tartozó igazságfeltételek megadására készíti a milliánusokat. Ezért némileg félrevezető 'az üres nevek problémájáról' beszélni. Az imént említett két probléma különbségét sokan figyelmen kívül hagyják. Általában úgy tartják, hogy a kifejezett propozíció problémájának (mostantól: KPP) megoldása egyúttal az intuíció problémájának (mostantól: IP) megoldását is jelenti. Azaz, KPP megoldása megőrzi – nem pusztán megszünteti – szemantikai intuíciónkat. Ez azt is feltételezi, hogy a kifejezett propozíció *azonos* az intuitív módon megragadott propozícióval – azaz a propozícióval, amit intuitíve értelmesnek és igazságtartalmat hordozónak érzünk.³

Első megközelítésben ez a nézet elfogadhatónak tűnik. Vessünk egy pillantást a *nem üres neveket* tartalmazó szubjektum-predikátum mondatok milliánus értelmezésére. E felfogás szerint a neveket tartalmazó mondatok propozíciói a nevek *viselőire* vonatkoznak, azaz *konstituensként* tartalmaznak egy adott tárgyat vagy személyt. Ahogyan azt Salmon (1986), Soames (1987) és mások is kimutatták, ez összhangban áll intuíciónkkal. Intuíciónk alapján valóban azt gyanítjuk, hogy a neveket tartalmazó mondatok propozíciói azokra a tárgyakra vagy individuumokra vonatkoznak, amik vagy akik a neveket viselik. A millianizmus sikeréhez nagymértékben hozzájárult ez a természetes felfogás. A kifejezett propozíció elméletei közül azonban

³ Ez Jerold Katz (1994) elképzelése is. Katz úgy látja, hogy a 'Mikulás nem létezik' típusú negatív egzisztenciális állítások 'nyilvánvalóan' igazak. Hozzátehetnénk azonban, hogy ami nyilvánvalóan igaz, az valójában nem más, minthogy mi igaznak hisszük ezeket a mondatokat. Braun (1993) írása ezt a felfogást követi.

nem mindegyik áll összhangban reflektálatlan intuícióinkkal. Mindig lehetséges ugyanis, hogy az intuitív módon megragadott proposíció nem azonos a kifejezett proposícióval. Néha ez a lehetőség valószínűséggé válik. Ezt már Grice (1975) is felfedezte. Vegyünk illusztrációképpen egy példát: ha azt mondom Onnek, hogy 'Van egy lányom', akkor úgy tűnik, mintha *szó szerinti értelemben* azt mondtam volna, hogy egy – és *csak* egy – lányom van. Bizonyos okokból, amelyekre itt részletesen nem térhetek ki, nem alaptalan azonban feltételezni, hogy ezt csak gondoltam: amit ténylegesen mondtam, akkor igaz, ha *legalább* egy lányom van. Az efféle esetek megmutatják, hogy olykor hajlamosak vagyunk összekeverni a közölt és a kimondott proposíciós tartalmat.

Ennélfogva tévedés azt gondolni, hogy KPP megoldása egyúttal IP megoldását is jelenti. Aki megtalálja KPP megoldását, annak ettől függetlenül tovább kell keresnie IP megoldását. Nyilvánvaló ugyanis, hogy ha olykor mást mondunk üres neveket tartalmazó mondatainkkal, mint amit intuitíve gondolunk e mondataink tartalmáról, akkor szükségünk van a különbség magyarázatára.

Noha KPP és IP különböző problémák, megoldásaik között összefüggésnek kell lennie. Ahol KPP megoldása IP megoldásához vezet, ott ezt általában a KPP megoldása mellett szóló *bizonyítéknak* tekintik. Ez érthető, hiszen minél inkább megfelel intuícióinknak egy koncepció, annál plauzibilisebbnek számít elméletileg. Ahol KPP megoldásából nem következik IP megoldása, ott rendszerint különálló javaslatot dolgoznak ki IP-re. A javaslatok többnyire Grice *amit mondunk és amit közlünk* megkülönböztetését követik. A következőkben látni fogunk egy ilyen megoldást.

Írásom három részből áll. *Először*: javaslatot teszek az üres nevekkel összefüggő két probléma megoldására. *Másodszor* az eddigi megoldási kísérletekkel összevetve megpróbálom kimutatni javaslatom előnyeit. *Harmadszor*: sorra veszem az üres nevek tárgyalásából levonható metodológiai következtetéseket.

2. A kifejezett propozíció problémája

A milliánusok számára kézenfekvő lenne KPP elemzésével kezdeni az üres nevek vizsgálatát, majd KPP megoldásából fakadó intuitív következtetések alapján mintegy visszafele haladva IP megoldásához eljutni. KPP elemzése mindenestre az üres neveket tartalmazó mondatok propozícióinak meghatározását vonja maga után, és a milliánusoknak már van elképzelésük az üres nevek szemantikai értékéről – nevezetesen az, hogy az ilyen neveknek nincs szemantikai értéke. Ez meglehetősen előnyös kiindulópontnak látszik. Vizsgáljuk meg tehát KPP néhány lehetséges megoldási javaslatát. Az áttekintést saját álláspontom bemutatásával kezdem.

Bizonyos tekintetben KPP megoldása nyilvánvalónak tűnik, hiszen a milliánusok szerint az *üres* neveknek nincs szemantikai értéke. Ebből adódóan az üres nevek semmivel sem járulnak hozzá a kifejezett propozíciókhoz.⁴ Ha ez

⁴ A milliánusok persze tagadhatják a kifejezett propozíciókat. Erre két lehetőségük van. Tagadhatják, hogy (i) léteznek propozíciók, és (ii) az üres kifejezéseket tartalmazó mondatok propozíciókat fejeznek ki. Ez az álláspont sem oldja meg azonban automatikusan az 'intuíció problémáját'. Továbbra is válaszra vár az a kérdés, hogy az üres neveket tartalmazó mondatok asszertív használatával hogyan tehetünk igaz és hamis állításokat.

így van, akkor a milliánusok joggal állíthatják, hogy az üres neveket tartalmazó mondatok *hiányos* propozíciókat fejeznek ki. Az üres neveket tartalmazó mondatokban 'kitöltetlen helyek' keletkeznek – olyan helyek, ahol a szokványos tulajdonnevek esetében tárgyak és individuumok szerepelnek.

A hiányos propozíciók természetét az utóbbi időben többen is vizsgálták. Nem meglepő, hogy éppen az üres nevekkal összefüggésben merült fel a kérdés. Több elnevezés is született: 'hiányos propozíciók' (Adams and Stecker, 1994), 'kitöltetlen propozíciók' (Braun, 1993), 'szabálytalan struktúrájú propozíciók' (Salmon, 1998). Nézzük meg, hogy ezek a propozíciók hogyan definiálhatóak. Térjünk vissza a következő mondatokkal Vulkánusz példájához.

(3) Vulkánusz egy bolygó a Merkúr és a Nap között.

(4) Vulkánusz nem létezik.

Ha léteznek üres nevek, akkor 'Vulkánusz' minden bizonnyal e nevek egyike.⁵ Elfogadva, hogy 'Vulkánusz' valóban üres, a (3) és (4) által kifejezett propozíciót a következőképpen reprezentálhatjuk:

(5) <(), bolygónak-lenni-a-Merkúr-és-a-Nap-között>

(6) <<(), létezni> NEG>

A kerek zárójellel jelzett kitöltetlen helyek azt szemléltetik, hogy a propozíciókból 'hiányzik' egy bizonyos szemantikai érték. Pontosabban arról van szó, hogy a kérdéses mondatok szubjektumaihoz nem tartozik szemantikai érték. A Vulkánuszra vonatkozó mondatoktól eljuthatunk

⁵ Salmon (1998) ezzel nem ért egyet.

KPP általános megoldásáig: a szubjektum pozíciójában üres nevet tartalmazó mondatok, olyan propozíciókat fejeznek ki, amelyek a szubjektum számára fenntartott helyet kitöltetlenül hagyják. Az ilyen típusú hiányos propozíciók *nem* hordoznak igazságértéket. Nem létezik a predikáció logikai szubjektuma, amire a predikáció igaz vagy hamis módon vonatkozhatna.

E felfogás motivációja világosan látható: összhangban áll a millianizmus tanaival, mely szerint egy név szemantikai értéke – ha rendelkezik ilyennel – a név viselője. Számomra azonban úgy tűnik, hogy ez a javaslat pusztán a millianizmus nézeteinek *alkalmazása* és nem *kiterjesztése*. Ha egy név szemantikai értéke azonos viselőjével, akkor vitathatatlan, hogy az üres neveknek nincs szemantikai értéke. Amennyiben feltesszük, hogy az üres nevet tartalmazó mondatok propozíciókat fejeznek ki, akkor a kifejezett propozíciók az imént bemutatott értelemben ‘hiányosak’ lesznek. A millianizmus mellett szóló érvek így egyben az üres nevek milliánus felfogása mellett szóló érveket is jelentik – ez viszont nem több, mint a millianizmus üres nevekre való egyszerű alkalmazása.

Szembeszökő fogyatékosága e felfogásnak, hogy nem felel meg igazságértékekről alkotott intuitív elképzeléseinknek. Az az érzésünk, hogy bármi legyen is az elemzés helyes módszere, (3) és (4) propozíciói igazságértéket hordoznak. Ez az intuíció viszont ellentmond a milliánus álláspontnak. Vajon mi a teendő? Az intuíció problémájának későbbi elemzése során látni fogjuk, hogy a milliánusok számára az lesz a járható út, amelyik nemlétezőkre vonatkozó referencia eseteiben preteoretikus elképzeléseinkből indul ki.

Egyáltalán nem meglepő, hogy számos milliánus szimpatizál KPP fentebbi megoldásával. Amint említettem, ez a megoldás szinte magától értetődő, ha kiindulópontként elfogadjuk, hogy az üres neveket tartalmazó mondatok is proposíciókat fejeznek ki. Ugyanakkor különös, hogy a vélemények néhány rész kérdésben erőteljesen eltérnek.

A következőkben KPP néhány alternatív megoldását és e megoldások motivációit fogom bemutatni. Reményeim szerint ki fog derülni, hogy a KPP megoldásában tapasztalható különbségek IP eltérő megközelítéséből fakadnak. Így szükséges lesz azt is megvizsgálni, hogy az IP-re milyen megoldási javaslatok adhatóak.

A legújabb szakirodalom három KPP megoldást ismer: Fred Adams és Robert Stecker (1994), David Braun (1993) és Nathan Salmon (1998) alapelvegondolásaiban azonos, részleteiben eltérő elméletét. Amint azt látni fogjuk, a részletkülönbségek azonban lényegesek lesznek.

(a) Adams és Stecker

Adams és Stecker elméletével kezdem. Amennyire meg tudom ítélni, az ő javaslatuk közelít leginkább saját elképzelésemhez. A két felfogás között az igaz negatív egzisztenciális állítások megítélésében található némi különbség. E különbség közvetlenül összefügg Adams és Stecker IP megoldásával.

Adams és Stecker (1994) szerint az üres neveket tartalmazó mondatok 'hiányos' vagy 'nem teljes' proposíciókat fejeznek ki, és nem hordoznak igazságértéket. Tanulmányukban indirekt módon, a mondatok logikai formája alapján határozzák meg a hiányos proposíciókat. 'Nyitott mondatokról' beszélnek, olyan mondatokról tehát,

amelyek meghatározhatatlan értékű szabad változókat tartalmaznak. Ezek szerint (3) úgy reprezentálható, mint (7), (4) logikai formáját pedig (8) képezi le:

(7) x egy bolygó a Merkúr és a Nap között.

(8) Nem létezik olyan x , hogy $x = y$.

Mivel a nyitott mondatok terminusaival írják le a logikai formákat, a kifejezett hiányos propozícióknak nem tulajdonítanak igazságértéket. Megoldásuk így nem felel meg várakozásainknak, hiszen (3) és (4) állító használatával sejtéseink szerint hamis és igaz kijelentéseket lehet tenni. IP elemzése közben ezért megpróbálják kimutatni, hogy igazságértékekre vonatkozó intuíciónk pusztán látszólagosak.

Adams és Stecker állásfoglalását elsősorban az motíválta, hogy KPP-re adott megoldásuk összhangban áll a millianizmus üres nevekről vallott felfogásával. További előnyként könyvelhető el szerintük, hogy elméletük a negatív egzisztenciális állítások problémáira is megoldást kínál. A hagyományos felfogásnak megfelelően ők is az egzisztenciális kvantifikáció terminusaival értelmezik a létezésre vonatkozó állításokat.

A hasonlóságok ellenére Adams és Stecker elgondolása az x *nem létezik* formájú mondatok értelmezésében erőteljesen eltér az általam javasolt megoldástól. Amikor azt mondjuk, hogy x nem létezik, Adams és Stecker szerint azt mondjuk, hogy nincs olyan dolog, ami x . Egy dologról – például Vulkanuszról – ezért szó szerinti értelemben *nem is lehet koherens módon* állítani, hogy nem létezik. Én nem értek egyet azokkal, akik az egzisztenciális kvantifikáció terminusaival értelmezik a létezést állító predikátumokat. Véleményem szerint az x *nem létezik* mondat azt jelenti, hogy nem áll fenn az az eset, mely szerint x létezik. Így az

általam javasolt felfogás alapján következetesen állíthatjuk, hogy vannak olyan dolgok (például Vulkánusz), amelyek nem léteznek. A két nézet tehát eltérő elemzést ad a hiányos propozíciókról a negatív egzisztenciális állításokat kifejező mondatok eseteiben.⁶ A különbség IP elemzése közben még világosabbá fog válni.

(b) Braun

Most vizsgáljuk meg Braun KPP megoldását. Braun (1993) szerint az üres neveket tartalmazó mondatok 'kitöltetlen', 'hiányos' propozíciókat fejeznek ki. E felfogás megegyezik az előbbiekkal.⁷ (3) és (4) a következőképpen reprezentálható, állítja Braun:

(9) <{ }, bolygónak-lenni-a-Merkúr-és-a-Nap-között>⁸

(10) <<{ }, létezni> NEG>

(A kapcsos zárójelek használata pusztán stilisztikai szempontból jelent különbséget az előbbiekhöz képest.) Braun azonban igazságértékeket is rendel a hiányos propozíciókhoz. Az igazságértékek az alábbi általános szabálynak engedelmeskednek:

Amennyiben egy *P* propozíció egy szubjektum pozíciót és egy tulajdonság pozíciót tartalmaz, úgy *P* akkor és csak akkor igaz, ha a szubjektum pozíciót

⁶ Ez jól látható, ha (8) és (6) elemzéseit összehasonlítjuk.

⁷ Braun elmélete szűkebb területre érvényes, a fikcionális nevek-re például már nem terjed ki.

⁸ A több-argumentumú predikátumokból adódó irreleváns bizonyodalmakat elkerülendő, a predikátumot (Braun engedélyével) egy-argumentumúnak tüntettem fel.

egy és csak egy objektum tölti be, és ez az objektum rendelkezik a megadott tulajdonsággal. Minden más esetben P hamis.⁹

Braun elméletének háttérében kettős meggondolás áll. Megpróbálja igazolni a millianizmust, ugyanakkor igyekszik megőrizni intuícióinkat is. Álláspontja szerint az üres nevet tartalmazó mondatok asszertív használatával képesek vagyunk igaz vagy hamis módon *állítani* (és nem pusztán *közölni*) bizonyos dolgokat. Ebben a tekintetben Braun elmélete előnyösebb az eddig tárgyalt két felfogásnál, amelyek szerint az üres nevet tartalmazó mondatok hiányos proposíciói nem hordoznak igazságértéket.

(c) *Salmon*

Salmon (1998) megállapítja, hogy a hagyományos szemantikai elméletekben előforduló üres nevek valójában *nem üresek*.¹⁰ Minden hipotetikus, mitikus és fikcionális név vonatkozik valamire. E nevek hordozói absztrakt tárgyak, ember teremtette mesterséges képződmények.

Salmon felfogásában (3) és (4) szokványos proposíciókat fejez ki, az alábbi meghatározásoknak megfelelően:

(11) <Vulkánusz, bolygónak-lenni-a-Merkúr-és-a-Nap-között>

(12) <<Vulkánusz, létezni> NEG>

⁹ Braun (1993, 464).

¹⁰ Salmon (1998) szerint csak a szándékosan üres névként bevezetett neveknek nincsen szemantikai értéke.

Salmon nézetei mögött hármas motívumrendszer áll. Egyrészt a millianizmus melletti elkötelezettség, másrészt az intuíciónk megóvására tett törekvés. Salmon szerint (3) például hamis, ahogyan reflektálatlanul gondolnánk. (Érdeemes azonban rámutatni arra a konstraintitív következményre, hogy a (4)-hez hasonló igaz negatív egzisztenciális állítások ebben a megközelítésben hamisak lesznek.) Harmadrészt, Salmon szilárd ontológiai meggyőződése áll a háttérben, mely szerint Vulkánusz, a Mikulás vagy Sherlock Holmes létezik – igaz, csak absztrakt tárgyként. Ontológiáját a következő érvekkel támasztja alá:

A fő ok, amiért elfogadhatjuk a fiktív szereplők és a hozzájuk hasonlóak ... létezését, az, hogy ez a legmeggyőzőbb magyarázat az olyan mondatok igazságára, mint 'Létezik egy fiktív detektív, aki (a történet szerint) a kokain rabjává válik, de mostanáig még nem létezik olyan detektív, aki (a történet szerint) a banánhéj rabjává válik'. Az írók, az irodalmárok és a filmkritikusok fiktív szereplőkre vonatkozó mondatait tehát így értelmezhetjük a legegyszerűbben.¹¹

Vajon hogyan azonosíthatjuk azokat az individuumokat, akik garantálják a fiktív szereplőkre vonatkozó mondatok igazságát? Salmon válasza így szól:

A fiktív szereplők létezése az *általam* igaznak feltételezett mondatok igazságára ad elfogadható magyarázatot. Azt hiszem, helyes, ha bizonyos mondatok igazságát előfeltételezzük, amikor szó

¹¹ Salmon, személyes közlés alapján.

szerinti értelemben és igaz módon akarunk beszélni, *hacsak* nincsenek a láthatáron filozófiailag meggyőző ellenérvek.¹²

A kérdés most már csak az, hogyan válasszunk KPP fentebb vázolt négy megoldása közül. Mielőtt döntenénk valamelyik változat mellett, szükséges lesz a háttérben álló motívumok alaposabb vizsgálata. Segítségünkre lehet, ha áttekintjük, hogy az idézett szerzők hogyan vélekednek az intuíció problémájáról.

3. Az intuíció problémája

Egy rövid bevezető után először saját koncepciómat vázolólok.¹³

A természetes nyelvek *használói* – akik nem *nyelvfilozófusok* – általában azt feltételezik, hogy lehetséges nemlétező dolgokra referálni. Ez vitán felül áll, hiszen egy könnyen felismerhető tapasztalati tényről van szó. Tegyük fel például, hogy egy beszélő őszinte szándékkal mondja a következő mondatokat:

(13) A Mikulás jókedvű.

(14) A Mikulás nem létezik.

Ha a filozófiai reflexió még nem fertőzte meg, és nem ismerkedett meg az üres nevek problémájával, beszélőnk úgy fogja önmagát értelmezni, mint aki a Mikulásra referál, még akkor is, *ha egyébként nem hisz a Mikulás létezésében*.

¹² Salmon, személyes közlés alapján.

¹³ Nézeteimet részletesebb argumentációval támasztom alá 'A „Meinongian” Solution to the Problem of Empty Names' című tanulmányomban.

Tegyük fel, hogy megkérdezzük tőle: 'Kiről beszélsz, amikor azt mondod, hogy a *Mikulás* jókedvű, és amikor azt állítod, hogy a *Mikulás* nem létezik?'. Válasza feltehetően a következő lesz: 'Természetesen a Mikulásról beszélek. Miért, mit gondoltál, talán a Húsvéti Nyúlról???' Nyilvánvaló, hogy a *reflektálatlan* beszélők számára egyáltalán nem okoz gondot nemlétező dolgokra, Vulkánuszra, a Mikulásra vagy Sherlock Holmes-ra referálni. Ha felmerülne valamiféle probléma, nem használnának olyan mondatokat, mint (13) és (14), mert azok igen különösnek tünnének. Ahogy furcsa lenne azt állítani, hogy 'Esik az eső, de nem hiszem, hogy létezik eső'. Még a megrögzött hazudozók sem állítanának ilyesmit. Egyáltalán nem szokatlan viszont azt állítani, hogy a Mikulás jókedvű, vagy hogy a Mikulás nem létezik. Sőt, az ilyen típusú mondatok igazak lehetnek, és néha igazak is.

Megkérdezhetnénk persze, hogy *valóban* a *Mikulásra* referál-e beszélőnk, ha közben azt hiszi, és azt *állítja*, hogy a Mikulás nem létezik. Itt valami nincs rendben, mondhatnánk, hiszen azt feltételezi, hogy nemlétező dolgokra is lehet referálni. Az átlagos beszélőknek azonban lehetnek ilyen elképzeléseik. *Nemlétező* dolgok *létét* feltételezni bizonyos szempontból tényleg számárságnak tűnik (lehet, hogy az ilyen gondolat extrém módon inkohereus). Én azonban *nem* erre a feltételezésre gondolok. Mindössze azt feltételezem, hogy a beszélők *hajlamosak* elfogadni, hogy lehetséges nemlétezőkre referálni. Ebből még *nem* következik, hogy vannak olyan dolgok, amik nem léteznek, ahogy az sem következik, hogy a nemlétező dolgok létre vonatkozó elképzelés koherens. Csak az következik, hogy a reflektálatlan beszélők elfogadják a nemlétező dolgokat, és képesek beszélni róluk. Empirikusan ellenőrizhető tény,

hogy az átlagos beszélők feltevése szerint vannak létező és nemlétező dolgok. Másképp nem is tudnánk megmagyarázni, hogy (15) és (16) rutinszerű használatával hogyan lehet szó szerinti értelemben vett igaz kijelentéseket tenni:

- (15) *Van* egy ‘Mikulás’ nevezetű mitikus személy – de ő valójában nem *létezik*, az egész Mikulás történet csak a képzelet szüleménye.
- (16) *Van* egy ‘Sherlock Holmes’ nevezetű fiktív detektív – de ő valójában nem *létezik*, ő csak egy fiktív személy.

Ha a reflektálatlan beszélők elfogadják a nemlétező dolgokat, akkor minden bizonnyal azt is feltételezik, hogy referálni is lehet ezekre a dolgokra. Ha képesek vagyunk egyes nemlétező dolgok *azonosítására* (Vulkánusz, Mikulás, Sherlock Holmes), akkor azt *kell* gondolnunk, hogy referálni is tudunk rájuk – másképpen hogyan azonosíthatnánk őket?

Lényegében véve ezt a gondolatot követi IP-re adott megoldási javaslatom: a reflektálatlan nyelvhasználók feltételezése szerint vannak nemlétező dolgok, és ezekre a nemlétezőkre referálni is lehetséges. (13) és (14) használatával tehát tudunk ilyen dolgokra referálni, és képesek vagyunk igaz vagy hamis állításokat tenni róluk. E felfogásmód harmonizál a milliámusok által is képviselt nézettel, hogy az üres nevek *semmivel sem* járulnak hozzá a kifejezett proposíciókhoz.

Eddig minden rendben, mondhatnánk. Ezzel azonban még csak azt mutattuk ki, hogy hogyan gondolkodnak a nemlétezőkről a reflektálatlan nyelvhasználók. Csak az átlagos beszélők intuícióira kaptunk magyarázatot. A reflektált gondolkodásban jártasak viszont tudják, hogy

nemlétező dolgokra nem lehetséges referálni. A problémát az okozza, hogy természetes intuíciónkat nem szünteti meg a reflexió. Még a *teoretikusok* többsége is úgy gondolja, hogy (3) és (4) alkalmas igaz vagy hamis proposíciók kifejezésére. A milliánusok pedig nem szimpatizálnak Frege vagy Russell leíráselméletével. Ez viszont azt jelenti, hogy ez a felfogás nem ad kielégítő magyarázatot intuíciónkra.

Erre a felvetésre egyszerű a válaszom. Az üres nevek milliánus felfogását előnyben részesítem a különféle leíráselméletekkel szemben, ugyanakkor kételkedem abban, hogy vannak nemlétező dolgok, amire képesek vagyunk referálni. Ha hétköznapi beszélgetéseim során azt mondom, hogy Vulkánusz, Mikulás vagy Sherlock Holmes nem létezik, akkor tagadom bizonyos dolgok létét, miközben ezekre a dolgokra referálok. Felteszem tehát, legalábbis *megnyilatkozásom reflektálatlan pillanatában*, hogy képes vagyok nemlétező dolgokra referálni. Éppen ezek a reflektálatlan pillanatok hívják életre IP-t. A *reflexió pillanataiban* viszont felülvizsgálhatom intuíciónkat. Reflektált milliánusként már nem fogadom el a nemlétező dolgokat, és 'belátom', hogy üres neveket tartalmazó mondataimmal ténylegesen nem referálok semmire sem. Reflektált gondolataim azonban 'teoretikus' természetűek, és további kérdéseket vetnek fel. Például egy olyan metafizikai *elméletet* előfeltételeznek, amely szerint nincsenek nemlétező dolgok. Teoretikus reflexióim ezért voltaképpen irrelevánsak IP szempontjából, hiszen IP eredetileg az üres neveket tartalmazó mondatokra vonatkozó *pre-teoretikus* intuíciónk problémája.

IP megoldásáról egyelőre ennyit kívántam mondani. Hogyan kapcsolódik mindez KPP megoldásához? IP megoldásom összhangban áll egy ontológiailag megfontolt

milliánus KPP megoldással, mely szerint az üres nevek ('Vulkánusz', 'Mikulás' vagy 'Sherlock Holmes') nem referálnak semmire, ezért szemantikai értékük sincs. Igaz, általában úgy beszélünk, *mintha* e neveknek is lennének viselőik, ezért szó szerint vesszük, és igaznak tekintjük megnyilatkozásainkat. Emiatt nem tartom helyesnek, ha az egzisztenciális kvantifikáció terminusaival definiáljuk a létezését. A kvantifikációs álláspont szerint ugyanis az ' x nem létezik' állítás azt jelenti, hogy 'nincs olyan dolog, amivel x azonos'. Nem vitatom, hogy bizonyos esetekben helyes lehet ez a megközelítés – például a 'Léteznek szelíd tigrisek' mondat megengedi a hagyományos kvantifikációs olvasatot. Én pusztán azt vitatom, hogy ez az *egyetlen* helyes, minden esetben alkalmazható olvasat. Továbbá: lehet, hogy nemlétező dolgok nem léteznek, és maga a gondolat is inkoherens, az üres nevek problémájának elemzése közben mi akkor sem a *realitást*, hanem a *nyelvet* vizsgáljuk. A nyelvi adatok pedig egyértelműen azt mutatják, hogy a 'létezés' – bárhogy is értelmezzük a fogalmat – nem minden dologra érvényes. Ebből következően a szokványos kvantifikációs eljárás nem alkalmazható a természetes nyelv *összes* 'létezik' grammatikai predikátumot tartalmazó mondatára.¹⁴ Lévén, hogy körültekintőbb ebben a vonatkozásban, KPP-re adott megoldásomat elfogadhatóbbnak tartom Adams és Stecker megoldásánál.

Meggyőződésem szerint javaslatom helyes magyarázatot ad az intuíció problémájára is. Intuíciónk empirikus

¹⁴ Itt nyilván alkalmazni lehetne az ún. 'szabad logikát'. E logika abban az értelemben 'szabad', hogy a klasszikus felfogástól eltérően nem minden terminust tekint létezőt denotáló terminusnak. A szabad logika közérthető kifejtéséhez lásd: Read (1994) 5. fejelet.

tényekből származtathatóak – kétségbevonhatatlan, hogy a reflektálatlan nyelvhasználók akceptálják a nemlétező dolgokat és a nemlétező dolgokra való referálást. Szükségtelen lépés tehát, hogy a kifejezett hiányos propozíciókhoz igazságértéket rendeljünk. KPP-re adott megoldásomat ezen oknál fogva helyesebbnek tartom Braun megoldásánál.

Salmon argumentációja szerint az olyan dolgok, mint Vulkánusz, Mikulás vagy Sherlock Holmes ténylegesen léteznek. Ezzel nem értek egyet. Tagadhatatlan, hogy képesek vagyunk szó szerinti értelemben vett, igaz állításokat tenni az olyan típusú mondatokkal, mint:

(17) Van egy ‘Sherlock Holmes’ nevezetű fiktív detektív.

De akkor is szó szerinti értelemben beszélünk, amikor azt mondjuk, hogy:

(16) Van egy ‘Sherlock Holmes’ nevezetű fiktív detektív, de *ő valójában nem létezik* – ő csak egy fiktív személy.

Salmon szerint beszédmódunkból következik, hogy a fikcionális nevek (absztrakt) viselői *ténylegesen léteznek*. Beszédmódunk vizsgálatából én inkább arra következtetek, hogy a fikcionális nevek viselőire tudunk ugyan referálni, de e nevek viselői *nem* léteznek.¹⁵ Ha ezek a dolgok nem léteznek (sem a múltban, sem a jövőben), akkor nem egészen

¹⁵ Salmon (1998, 303-4) úgy véli, hogy a beszélők ilyen esetekben a ‘létezik’ kifejezést nem szó szerinti, hanem ‘leírás szerinti’ értelemben használják. Ez a magyarázat némileg ad hoc jellegű, hiszen erős érvek szólnak amellett, hogy a létezés predikátumát szó szerinti értelemben kell értelmezni.

világos, hogyan lehetnének proposíciók konstituensei. Ennélfogva úgy gondolom, hogy a 'Vulkánusz', 'Mikulás' vagy 'Sherlock Holmes' típusú mondatokat üres helyet tartalmazó proposíciókkal kell ábrázolni.

(a) *Adams és Stecker*

Vizsgáljuk meg, milyen megoldást ad Adams és Stecker az intuíció problémájára. Véleményük szerint IP abból fakad, hogy összekeverjük azt *amit mondunk* és *amit közlünk*. Vessünk egy pillantást (4) asszertív használatára:

(4) Vulkánusz nem létezik.

(4) azt a proposíciót közli, hogy nincs bolygó a Merkúr és a Nap között, legalábbis olyan bolygó, amely a Merkúr keringési pályáját befolyásolná. E proposíciót igaznak fogadjuk el. Mivel helytelenül azt gondoljuk, hogy a beszélők (4) használatával ezt a proposíciót mondják, arra következtetünk, hogy a mondat igazat *mond*.

Adams és Stecker álláspontja meglátásom szerint nem állja ki a reflexió próbáját. Noha különbséget teszünk mondott és közölt tartalom között, *továbbra is* az a meggyőződésünk, hogy az üres neveket tartalmazó mondatokkal nem csak *közölni*, hanem *mondani* is tudunk igaz vagy hamis proposíciókat. Nehéz lenne például meggyőzni a beszélőket arról, hogy azért tudnak igazat *mondani* (4) asszertív használatával, mert összekeverik a *közölni kívánt* és a *mondott* tartalmat – ebben még Grice (1975) alapos tanulmányozása sem segítene. A reakció feltehetően a következő lenne: 'Nézd, én a *Vulkánuszról* beszélek – arról a bolygóról, amely a feltételezések szerint a Merkúr keringési rendellenességeit okozza –, és azt *mondom* – nem csak

közölni akarom –, hogy *Vulkánusz* nem létezik. Erről van szó!'

A szemantikai tényekre vonatkozó pragmatikai magyarázatokat igen vonzóvá teszi, hogy hajlunk az efféle valamásokra: 'Ó, tényleg, most már értem, összekevertem a mondott és a közölt tartalmat'. Adams és Stecker álláspontja azonban nem bizonyítja meggyőzően, hogy tényleg ez lenne a helyes reakció. (Braun és Salmon is kételkedik ebben.)

(b) Braun

Braun KPP megoldása látszólag IP-re is alkalmazható. Amint fentebb megjegyeztük, vitatható, hogy lehetséges-e a kitöltetlen proposíciókhoz igazságértéket rendelni. Braun azonban azt állítja, hogy a közölt és mondott tartalom megkülönböztetésével az igazságértékekre vonatkozó erős intuíciónkat nem lehet megszüntetni. A fő nehézség az, hogy homályban marad, hogyan ítéljük meg mondataink igazságértékét. Úgy tűnik, 'A Mikulás nem létezik' mondat asszertív használatával kétségkívül igazat *mondunk*. Intuíciónkat pedig érdemes megőrizni. Ezért IP megoldása megköveteli, hogy igazságértéket rendeljünk a kitöltetlen proposíciókhoz: intuíciónk arra vonatkoznak, amit *mondunk*. Amit pedig *mondunk* – és pusztán nem *közlünk* –, az mindig megítélhető az igazság szempontjából.

De *valóban* megőrzi-e intuíciónkat Braun KPP megoldása? Elmélete látszólag összhangban áll az üres neveket tartalmazó mondatok intuitív *igazságértékével*. Sejtéseink szerint (3) hamis, (4) viszont igaz – és Braun felfogásából éppen ez következik.

(3) *Vulkánusz* egy bolygó a *Merkúr* és a *Nap* között.

(4) Vulkánusz nem létezik.

Igazságra vonatkozó intuícióinkat tehát nem kell feladnunk. Előttünk áll IPP megoldása. E megoldásnak viszont az az ára, hogy igazságértéket kell rendelnünk a 'hiányos' propozíciókhoz. Ennél talán még lényegesebb, hogy Braun nem őrzi meg 'tartalmi' intuícióinkat. Úgy hisszük, hogy üres neveket tartalmazó mondatainkkal e nevek viselőiről mondunk valamit – úgynevezett 'szinguláris' propozíciókat fejezünk ki. E tartalmi intuíciók létét implicit módon maga Braun is elismeri. Mint mondja, tartalomra vonatkozó intuícióink is igazolják, hogy a propozíciók strukturált entitások – az üres nevek tárgyalása során Braun mindvégig követi e plauzibilisnek tartott tézist. Amikor a 'Kripke filozófus' mondatot használjuk, intuícióink szerint *Kripkéről* állítunk valamit. És hasonlóképpen, a 'Sherlock Holmes egy fiktív detektív' mondat *Sherlock Holmes-ról* állít valamit. Úgy gondolom, ezekre az intuíciókra magyarázatot kell adnunk. Talán érdemes lenne kibővítenünk az intuíció problémáját a tartalomra vonatkozó intuíciókkal. Braun KPP megoldása ugyanis nem őrzi meg, és nem is magyarázza meg 'tartalmi' intuícióinkat. A intuíció 'kibővített' problémája megoldás nélkül marad nála – elmélete megőrzi ugyan az *igazságra* vonatkozó intuíciókat, de figyelmen kívül hagyja a *tartalmi* intuíciókat.¹⁶ Üres nevek-

¹⁶ Ha egy elmélet megőrzi igazságra vonatkozó intuícióinkat, és ezt teoretikus előnynek tekinti, akkor meg kell őriznie tartalmi intuícióinkat is, mivel az igazság intuíciói mindig a tartalmi intuícióktól függenek. Igazságot ott feltételezünk, ahol tartalmat feltételezünk. Igazságértéket csak az intuitív módon megragadott tartalomhoz tudunk hozzárendelni. Vö: Reimer (2001).

re vonatkozó szemantikai intuícióinkat Braun úgy kívánta megőrizni, hogy igazságértéket rendelt a 'hiányos' propozíciókhoz. Ennek a lépésnek önmagában semmi haszna, hiszen láttuk, hogy a tartalmi intuíciókra adott magyarázat nélkül nem lehet megoldani az üres nevek 'kibővített' problémáját.

(c) *Salmon*

Salmon szerint (18) használatával látszólag szó szerinti értelemben mondunk valami igazat:

(18) Van egy fiktív detektív, aki (Conan Doyle története szerint) a kokain rabjává válik.

Nincs okunk kételkedni e megállapítás helyességében – állítja Salmon. Így joggal következtethetünk arra, hogy fiktív személyek, hipotetikus bolygók és mitikus jótevők, valamint hozzájuk hasonló dolgok és személyek *ténylegesen léteznek*. Ebből adódóan ezek a dolgok konstituensként szerepelhetnek a látszólagosan üres nevet tartalmazó mondatok propozícióiban. Mivel nem hiányos propozíciókról van szó, igazságértéket is rendelhetünk az ilyen mondatokhoz. Ez a lényege Salmon IP megoldásának.

Salmon gondolatmenetével az a baj, hogy az igaznak tűnő mondatok között vannak olyanok is – például (16) –, amelyek ellentétes következtetéshez vezetnek.

(16) Van egy 'Sherlock Holmes' nevezetű fiktív detektív, de *ő valójában nem létezik* – ő csak egy fiktív személy.

Az ilyen beszéd azt sugallja, hogy a reflektálatlan nyelvhasználók szerint vannak létező és nemlétező dolgok. Ha a nyelv, ahogy feltehetően Salmon is gondolja, *prima facie*

összeköt bennünket a valósággal, akkor ugyanolyan joggal feltételezhetjük azt, hogy Sherlock Holmes létezik, mint azt, hogy nem létezik. Ebben az esetben elhamarkodott lenne az üres neveket tartalmazó mondatokat olyan szó szerinti értelemben vett szinguláris propozíciókkal azonosítani, amelyek konstituensei ‘reális absztrakt tárgyak’.

4. Záró megjegyzések

Bár KPP elemzésével indítottuk gondolatmenetünket, és utána tértünk rá IP vizsgálatára, a fordított sorrend talán logikusabb lett volna. Kezdetben úgy tűnt, természetesebb KPP-től IP felé haladni, hiszen KPP megoldása kézenfekvőnek látszott – legalábbis akkor, ha az üres neveket tartalmazó mondatok propozícióit ‘hiányosnak’ fogjuk fel. Most már láthatjuk, hogy IP különféle megoldásai befolyásolják KPP megoldását is. Így a KPP megoldásában fellépő részletkülönbségek IP eltérő felfogásával magyarázhatóak. Látuk azt is, hogy IP elfogadható megoldása (*kontra* Salmon) *nem* követeli meg, hogy Vulkánuszt, a Mikulást vagy Sherlock Holmes-t ténylegesen létezőnek tekintsük, és arra sincs szükség (*kontra* Braun), hogy a hiányos propozíciókhoz igazságértéket rendeljünk. Javaslatom szerint (*kontra* Adams és Stecker) a létezés predikátumának szemantikai értelmezésében semlegesnek kell maradnunk. Végső soron a *nyelv* – és nem a *realitás* – érdekel bennünket, amikor üres neveink viselkedését akarjuk megmagyarázni. Nyelvhasználatunk pedig azt sugallja, hogy nem tulajdonítható minden dolognak létezés. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy vannak olyan dolgok, amelyek nem léteznek – reflektálatlanul azonban így gondoljuk.

Bevallottan szűkös konklúzióhoz juthatunk így el; igaz, ha egy korlátozott hatókörű filozófiai problémát vizsgálunk, korlátozott érvényességű belátással kell számolnunk. Néha azonban a korlátozott hatókörű problémák elemzéséből is le lehet vonni általános metodológiai következtetéseket. Ezt már Kripke (1977) is bizonyította, amikor Donnellan referenciális/attributív megkülönböztetésének részletes elemzéséből kiindulva jutott el a nyelvi kommunikáció természetére vonatkozó általános megállapításaihoz. Azt hiszem, az üres nevek problémájának elemzéséből is levonható néhány általánosan érvényes következtetés.

Legalább *három* metodológiai konzekvenciával számolhatunk. Az első a *szemantikai* tények **pragmatikai** magyarázatához kapcsolódik. A pragmatikai magyarázatok szerint némely intuíciónk háttérében a mondott és a közölt tartalom téves azonosítása áll. Adams és Stecker pontosan ehhez a magyarázathoz folyamodik, amikor üres neveket tartalmazó mondatokhoz igazságértéket rendel. Számos ehhez hasonló magyarázatot találhatunk a filozófiai irodalomban. Stephen Neale (1990) például a határozott leírások referenciális használatára vonatkozó intuíciókat magyarázza ezzel a módszerrel; a koreferáló neveket tartalmazó mondatok vizsgálata során Nathan Salmon (1986) pedig a hittulajdonításhoz kapcsolódó intuitív problémák magyarázatára alkalmazza ugyanezt a technikát. Néha igen meggyőzőek az ilyen vizsgálódások, olykor bizonyítható eredménnyel is járnak. De látnunk kell az eljárás háttárait is. Ha követjük Grice megkülönböztetését, de ettől függetlenül továbbra is azt állítjuk, hogy amit *mondunk*, az ilyen és ilyen szemantikai tulajdonsággal rendelkezik, akkor joggal gyaníthatjuk, hogy valami nincs rendben

a magyarázattal. Érvelésünk minden látszat ellenére *ad hoc*¹⁷ marad.

A második konklúzió az igazságra és a tartalomra vonatkozó intuíciók különbségét érinti. Meglátásom szerint a szemantikusoknak az intuíció *mindkét* formájával foglalkozniuk kell. Ha egy elmélet nem *őrzi meg* ezeket az intuíciókat, akkor meg kell magyaráznia látszólagosságukat. A tartalmi intuíciók jelentőségét alátámasztja, hogy a millianizmus – mint plauzibilis, de vitatható elmélet – részben az efféle intuícióknak köszönheti magyarázó erejét. Ezért szokás intuitíve igaznak tűnő, naiv elméletnek nevezni. Nem pusztán arról van szó, hogy képesek vagyunk tényellentétes helyzeteket elképzelni, amelyekben Arisztotelész egyetlen eredeti tulajdonságát sem őrzi meg – ennél lényegesebb, hogy amikor olyasmit állítunk, hogy ‘Arisztotelész kedvelte a kutyákat’, akkor *Arisztotelészről* mondunk valamit – és nem valaki másról, akinek történetesen arisztotelészi attribútumai vannak. Ha nem őrizzük meg ezeket a tartalmi intuíciókat, meg kell magyaráznunk, miért tűnnek olyan meggyőzőnek. A szemantikusok semmiképpen sem kerülhetik meg a kérdést.

A harmadik konklúzió a szemantikai tény és a szemantikai látszat viszonyát érinti. Óvatosnak kell lennünk, ha a reflektálatlan látszat alapján akarjuk megítélni, milyen szemantikai tulajdonságokkal rendelkeznek mondataink. Russell (1905) óta ezzel mindenki tisztában van. Jóval nehezebb azonban óvatosnak lenni, mint azt gondolni, hogy óvatosak vagyunk. Vegyük szemügyre ismét a már idézett mondatot:

¹⁷ Ezt korábban már mások is észrevették. Lásd például: Richard (1990, 125).

(18) Van egy fiktív detektív, aki (Conan Doyle története szerint) a kokain rabjává válik.

Ez a mondat valóban igaznak *tűnik*. (18) igazságából kiindulva pedig könnyen eljuthatunk Salmon vagy Meinong ontológiájához.¹⁸ A probléma az, hogy a (19)-hez hasonló mondatokat is értelmeznünk kellene valahogy:

(19) Fiktív személyek nem léteznek.

(19) pedig ugyanúgy igaznak *tűnik*, mint (18).

Összegezve: Az üres nevek problémája első megközelítésben korlátozott jelentőségű, érdektelen filozófiai problémának tűnhet, megoldási kísérleteiből a jelek szerint mégis számos használható következtetés vonható le.

Irodalom

Adams, F. and Stecker, R. (1994): Vacuous Singular Terms.

Mind and Language, Vol. 9. 387–401.

Braun, D. (1993): Empty Names. *Nous*, 27 449–69.

Grice, H.P. (1975): Logic and Conversation. In: P. Cole and J. L.

Morgan (eds.): *Syntax and Semantics*, Vol. 3., Academic Press, New York.

Katz, J. (1994): Names without Bearers. *Philosophical Review*, 103 1–39.

Kripke, S. (1977): Speaker's Reference and Semantic Reference. In: P. A. French, T. E. Uehling and H. K. Wettstein (eds.): *Contemporary Perspectives in the*

¹⁸ Meinong ontológiája – Salmon felfogásával ellentétben – nemlétező dolgokat is megenged.

- Philosophy of Language*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Ludlow, P. (1994): Logical Form and the Hidden-Indexical Theory: A Reply to Stephen Schiffer. *The Journal of Philosophy*, 42 102–8.
- Neale, S. (1990): *Descriptions*. MIT Press, Cambridge.
- Read, S. (1994): *Thinking about Logic*. Oxford University Press, Oxford.
- Reimer, M. (2001): A ‘Meinongian’ Solution to the Problem of Empty Names. *American Philosophical Quarterly*. Forthcoming.
- Salmon, N. (1986): *Frege’s Puzzle*. Atascadero Press, Sacramento.
- Salmon, N. (1998): Nonexistence. *Nous*, 32 277–319.
- Soames, S. (1987): Direct Reference, Propositional Attitudes and Semantic Content. *Philosophical Topics*. 15 44–87.

(Forditotta: Vecsey Zoltán)

(Marga Reimer (2001): The Problem of Empty Names. *Australasian Journal of Philosophy*, 79 491–506. Megjelent a szerző engedélyével)